

## ANLATIM BOZUKLUKLARI

Anlatım bozukluğu, dilin yanlış kullanımının sonucudur. Buna göre, bir cümleden hiçbir anlamın çıkarılamaması ya da eksik, yanlış veya birden fazla anlamın çıkarılması anlatım bozukluğudur. Hazırlıksız konuşmalarda, düşünceyi hızlı bir şekilde söze dökmek söz konusu olduğundan ve ifade bozuklukları jest, mimik, ses tonu gibi iletişimin diğer unsurlarıyla eş zamanlı olarak düzeltilip giderilebildiğinden anlatım bozukluğu, bir noktaya kadar normal karşılanır. Özellikle yazarken anlatım bozukluğu yapmamak gerekir. Anlatım bozuklukları dilin genel işleyişindeki aksaklıkları ifade eder ve bir bütünlük taşır. Konuyu daha iyi kavratmak için anlatım bozuklukları, bir sınıflandırma çerçevesinde ele alınıp incelenmektedir. Anlatım bozuklukları yapay ve esnek bir sınıflandırmaya sahiptir. Bir ifadedeki bozukluk, aşağıda maddeler hâlinde verdiğimiz bozuklukların birkaçını örnekleyebilir. Bu sebeple, konunun birçok kaynakta benzer veya farklı birçok sınıflandırmayla ele alındığını görmek mümkündür.

### 1. Anlama Dayalı Anlatım Bozuklukları

#### 1.1. Gereksiz Sözcük Kullanımı

Aynı anlamı karşılayan ifadelerin bir arada kullanılmasıdır. Bu anlatım bozukluğunda aynı anlamın, bazen sözün de tekrarlanması söz konusudur. Gereksiz sözcük kullanımı, eş anlamlı kelimelerin bir arada kullanılmasından kaynaklanabileceği gibi sözlerin cümledeki kullanım bağlamından da kaynaklanabilir. Genellikle Türkçe kelimeleri yabancı karşılıklarıyla kullanmak, kelimenin ifade sınırını bilmemek veya kısaltmada var olan kelimeyi kısaltmayla tekrarlamak gereksiz kullanıma yol açmaktadır:

Duygu, düşünce ve fikirlerini rahatlıkla anlatırdı.

Kendisine kışık bir palto almıştı.

Zevkler kişiden kişiye göre değişir.

Yarım gün part-time çalışıyor.

Bu ürün yurt dışından ithal ediliyor.

KPSS sınavından 80 almıştı.

Geçiş döneminde yeni YTL kullanıldı.

Orta refüje çarptıktan sonra durabildi.

Saat, aşağı yukarı, yaklaşık 10.30 civarıydı.

### 1.2. Yanlış Anlamda Kullanılan veya Yerinde Kullanılmayan Sözcükler

Anlamı veya yazımı birbirine benzeyen kelimelerin birbirinin yerine kullanılmasıdır. Genellikle aynı kökten gelen kelimeler ile yazım farkları tek sese dayanan sözcükler birbirinin yerine kullanılmaktadır:

Çok çalışmak başarının **ölçütü** değildir.

Hepimiz sınav **olayına** çalışıyorduk.

Çok **mütevazî** birisiydi.

Ateş olsa **cürmü** kadar yer yakar.

Sorunlarla **cebelleşiyordu**.

### 1.3. Çelişen Sözcükler Bir Arada Kullanmak

Çelişen sözcüklerin bir arada kullanılmasından kaynaklanan anlatım bozuklukları genellikle, net ifadelerle netlik içermeyen ifadelerin aynı cümlede kullanılmasından kaynaklanır:

**Yaklaşık üç** kişiydi.

**Mutlaka** arayacaktır.

### 1.4. Deyim ve Atasözü Yanlışlıkları

Deyim ve atasözleri kalıplaşmış ifadelerdir. Belli durum ve kuralları anlatırlar. Söz dizimleri ve eş anlamlılarıyla da olsa kelimeleri değiştirilemez. Kullanılan deyim ve atasözlerinin anlatılan durum veya olaya uygun olması gerekir. Bu özelliklere uymayan kullanımlar anlatım bozukluğuna yol açar:

Bütün birikimini bitirdi, **alt üst etti**.

Alma **garibin** ahını, çıkar aheste aheste.

Sevinçten **kulağı ağzına** vardı.

### 1.5. Mantık Hataları

Bütün anlatım bozuklukları belli bir mantığa aykırılığı ifade eder. Bu maddeyle kastedilen eşyanın doğasına aykırı kullanımlardır:

Özel zevklerinden bisiklete binmeyi **severdi**.

**Sartları oluştuğunda** işsizlik sorunu ortadan kalkacaktır.

**Önce kendimi** sonra seni aşağı atacağım.

## 2. Yapıya Dayalı Anlatım Bozuklukları

### 2.1. Ekleri Eksik, Fazla veya Yanlış Kullanmak

Eklerin gerekli yerde kullanılmamaları veya işlev çerçevesi dışında kullanılmaları anlatım bozukluklarına yol açar:

Çevresindeki toplanan kalabalığa baktı.

Haksız ve suçsuz değilsin.

Kimse gelmeyince toplantı iptal oldu.

Çayırdaki kuzuların melemesiyle ortalık karışmıştı.

### 2.2. Tamlamaları Yanlış Kurmak

Tamlamaları eksik veya yanlış kurmak anlatım bozukluklarına yol açar:

İsimler isimlerle, sıfatlar sıfatlarla tamlama kurar.

Toplantıda askerî, siyasî, ekonomi konular ele alındı.

Bu kitap, özel ve devlet okullarında okutulacak.

Kardeşini okuluna bıraktık.

Bir tamlamada sıralanmış unsurlar için ortak ifade kullanılacaksa sade unsur önce, ortak ifadeli yapı sonra sıralanır:

Mavi göğ ve ağaçlara baktı.

Belirtisiz isim tamlamasının unsurları arasına sıfat giremez. Belirtisiz isim tamlamalarında niteleyen unsur ne tamlayanı ne de tamlananı niteler, tamlamayı niteler. Buna göre aşağıdaki kullanımlar yanlıştır:

Tarih yeni öğretmeni göreve başladı.

Maliye eski müsteşarı da değerlendirmelerde bulundu.

Devlet eski bakanı da gelmişti.

### 2.3. Noktalama İşaretlerini Kullanmamak veya Yanlış Kullanmak

Cümlelerin anlamıyla noktalaması arasında sıkı bir bağ vardır. Noktalama yönünden kusurlu bir cümle anlam yönünden de kusurludur. Genellikle nokta, virgül, noktalı virgülü kullanmamak, yanlış kullanmak anlatım bozukluğuna yol açmaktadır:

Gül Merkel görüşmesi olumlu geçti.

Sen de git, herkes gibi bekleme.

Ali, Murat ve Ahmet diyerek iki kişiyi çağırdı.

#### 2.4. Öge Eksikliği veya Fazlalığı

Sıralı cümlelerde ortak ögelerin bütün yüklemlere uyumlu olması gerekir. Bu uyumun olmadığı cümlelerde anlatım bozukluğu vardır:

Arkadaşlarına değer verir, her zaman arayıp sorardı.

Çocukları çağırdı, hediyeler verdi.

Kırmızı kravat, mavi gömlek giymişti.

Onları topla, onları içeri taşı.

Herkes susmuş, müdahale etmiyordu.

#### 2.5. Sıralama Yanlışlıkları

Cümlelerin söz diziminde yanlış yerde bulunan unsur, anlatım bozukluğuna yol açar:

Ağrısız kulak delinir.

İzinsiz inşaata girilmez.

Hafta sonu petrol üreten ülkeleri ziyaret etti.

Çok canı sıkılmıştı bu olaya.

#### 2.6. Uyum Kurallarına Uymamak

Aşağıdaki uyum kurallarına uymamak anlatım bozukluğuna sebep olur:

Özne-yüklem uygunluğu: Birden fazla farklı şahıs tek yükleme bağlandığında yüklem, kendisine bağlanan şahısları karşılayan çoğul şahsı anlatır.

Sen kendi işine, o kendi işine baksın.

Ben ön kapıda, o arka kapıda beklesin.

Sen kendi odana, ben kendi odama çekilirim.

Tekillik-çoğulluk uyumu: İnsan dışı varlıklar(bitki, hayvan, eşya, alet, topluluk, organ adı...) özne olduğunda yüklem daima tekildir. Kişileştirme söz konusu olduğunda yüklem çoğul olabilir. Saygı veya kinaye amacıyla tekil öznenin yüklemi çoğul olabilir.

Sandalyeler kırılmışlar, çöpler dökülmüşlerdi.

Elleri üşüyorlar.

Ormanlar yanmasınlar diye uğraşıyoruz.

Çatı uyumu: Bir cümledeki fiil ve fiilimsilerin tamamı çatı olarak etken veya edilgen olmalıdır.

Her ne kadar büyük şehre gelindiyse de beklenen başarıyı gösteremedi.